

Tidinge

VAN DIE GOUDE

jaargang 38 | mei 2020 | 2

Dr. Jan Bleuland
Man van de Verlichting

Verliezers op een voetstuk
Poppius en zijn vrouw

‘De Jonkman van Gouda’,
‘De Pastoor van Tergouw’
en de hond die niet blafte

Gouwe Verhaal:
Sefa van Leeuwen-Marinč

Tidinge

TIJDSCHRIFT VAN DE HISTORISCHE VERENIGING DIE GOUDE

redactie: **Henny van Dolder-de Wit**, dr. **Paul H.A.M. Abels**, dr. **Adri van den Brink**, dr. **Tom Hage**, dr. **Christiaan van der Spek**, drs. **Paul van Horsen** (hoofdredacteur)

tekstredacteur: drs. **Kenny Louwen**

fotoredacteur: **Nico J. Boerboom**

vaste medewerkers: **Marcel van Dasselaar** (archeologie), ir. **Gert Jan Jansen** (Gouwe Verhaal) met dank aan de medewerkers van: **Streekarchief Midden-Holland (SAMH)** en **Museum Gouda**

redactieadres: **Hazelaarlaan 10, 2803 BS Gouda**
e-mail: redactie-tidinge@diegoude.nl

secretariaat van die Goude: **Postbus 307, 2800 AH Gouda, telefoon 0182-534884**
e-mail: info@diegoude.nl

ontwerp en opmaak: **Peterpaul Kloosterman, Gouda (www.2pk.nl)**

drukkerij: **Quadraat Grafimedia BV, Oud-Beijerland**

ISBN: **0168-0498**

Lid worden van Historische Vereniging Die Goude: Het lidmaatschap kost € 28,- per jaar.

U kunt zich opgeven via onze website www.diegoude.nl

Opzeggen: U kunt uw lidmaatschap tot vier weken voor het einde van een kalenderjaar opzeggen.

Uiteraard zijn ook overlijden en verhuizing redenen voor beëindiging van het lidmaatschap.

www.diegoude.nl

Foto voorkant: Professor Bleuland met zijn prosector Petrus Koning in zijn studeervertrek, 1803, Johannes Huibert Prins (1757-1806). (Kröller-Müller Museum)

Van de redactie

Paul van Horsen

Op de planning van Museum Gouda stond voor eind mei een tentoonstelling met als titel ‘Verzamelen’ genoteerd. Conservator Jorien Soepboer had er veel werk in gestoken en had medewerking van Die Goude gevraagd. Onderdeel van de expositie zou de verzameling preparaten van Jan Bleuland worden, eigendom van het Utrechts Universiteitsmuseum. Natuurlijk zegde de redactie van de *Nieuwsbrief* toe er aandacht aan te besteden. De redactie van de *Tidings* bood aan om een artikel aan de bekende Gouwenaar te wijden. Jean-Philippe van der Zwaluw was tot onze grote dankbaarheid bereid om op korte termijn met name de Goudse periode van Bleuland uit te pluizen. Met zijn bekende speurzinnigheid en doorzettingsvermogen is hij erin geslaagd om nieuwe details over het leven van deze beroemde Goudse stadsarts en latere hoogleraar naar boven te halen.

We willen u zijn artikel – ook al is de expositie om bekende redenen verschoven naar het volgende jaar – niet onthouden.

Nu de naam Museum Gouda toch gevallen is, verwijs ik graag naar het bericht in de *Nieuwsbrief* van mei, waarin de nieuwe eigentijdse presentatie van de stadsmaquette beschreven wordt. Het ziet er op dit moment naar uit dat het museum op 2 juni zijn deuren weer kan openen.

In oktober van het vorig jaar organiseerden Stichting Goudse Sint-Jan en Die Goude een symposium over de remonstrantse dominee Poppius. Na de synode van Dordrecht in 1619 werd Poppius in het daarvoor zo tolerante Gouda te rekkelijk bevonden en moest hij zijn biezen pakken. Paul Abels hield een lezing over het leven van deze dominee van de Sint-Jan. Hij nam daarbij niet alleen diens leven, maar ook het aandeel van zijn vrouw

*Stadsarts en latere
hoogleraar Jan Bleuland*

François van Wassenhove om hem te bevrijden uit zijn gevangenschap onder de loep.

Wil Arts van het Erasmus Genootschap Gouda kreeg een Engelstalig boek *The Cloister and the Hearth, a tale of the Middle Ages* in verschillende edities aangeboden. Bij lezing ervan bleek Gouda de belangrijkste plaats van handeling te zijn. Met medewerking van Jan Willem Klein beantwoordt Arts in zijn artikel ‘*De Jonkman van Gouda, De Pastoor van Tergouw* en de hond die niet blafte’ een aantal vragen zoals wie de schrijver was, hoe hij Gouda beschrijft en hoe de roman in Nederland en Gouda werd ontvangen.

Het leven van Sefa van Leeuwen-Marinč wordt door Gert Jan Jansen beschreven in de rubriek ‘Gouwe Verhalen’. Het uitgangspunt voor deze serie is dat Gert Jan Gouwenaars van boven de 80 interviewt. Mevrouw van Leeuwen voldoet daar ruim aan. In 1918 (!) geboren in Hongarije kwam zij in 1926 naar Nederland en trouwde met de eigenaar van de voor veel Gouwenaren zo bekende fietsenzaak Van Leeuwen op de Burg. Martenssingel. Zonder de levens van de andere geïnterviewden tekort te doen, een heel bijzonder leven van een uiterst vieve dame die op hoge leeftijd nog helemaal bij de tijd is.

Als laatste wil ik u nog even attent maken op het volgende. Fotoredacteur Nico Boerboom verzorgt onder andere ook de website van Die Goude. Hij heeft zich voorgenomen alle ‘Verzamelingen Bijdragen van Die Goude’ online te zetten. Naast de onuitputtelijke bron van *Tidings* kunt u eerdaags beschikken over een rijke aanvulling van de voorraad aan artikelen over de Goudse geschiedenis. De eerste, tweede en derde ‘Verzameling’ kunt u nu al terugvinden onder het menu ‘Publicaties’.

Dr. Jan Bleuland, man van de Verlichting

Jean-Philippe van der Zwaluw

Aangezien Gouda geen universiteit of hogeschool had, waren Gouwenaars met wetenschappelijke ambities altijd genoopt hun heil in steden als Leiden, Utrecht en Harderwijk te zoeken. Een van hen bracht het daar tot geneesheer, vroedmeester, onderzoeker, hoogleraar en rector magnificus wiens kwalitatief hoogstaande anatomische preparaten grote bekendheid genoten: prof. dr. Jan Bleuland (1756-1838). De basis voor deze mooie carrière werd in Gouda gelegd. Hier was hij ruim tien jaar stadsarts, schreef hij zijn origineelste boeken en artikelen en perfectioneerde hij zijn prepareertechnieken. Maar zijn geboortestad was tevens de plaats waar hij in zijn jeugd een voor zijn verdere leven en carrière cruciale gebeurtenis meemaakte.

Jan Bleuland ontwikkelt zich al in Gouda tot een man van de Verlichting, en dan met name van het empirisme: niet de rede maar de waarneming ligt ten grondslag aan ware kennis. Zoekend naar kennis en schoonheid wordt hij al jong een liefhebber van natuurwetenschap en kunst. Dit artikel biedt overigens geen biografische schets, want deze is reeds te vinden in twee eerdere publicaties van

Die Goude, van resp. J.H. Meter¹ en dr. J.G.W.F. Bik,² waarnaar ik voor nadere gegevens over Bleulands privéleven, opleiding en carrière gaarne verwijs. Ook de artikelen van P.J.I. de Fremerij en dr. Ö Bánki (zie voetnoten) bevatten veel biografische informatie. In dit artikel zullen met name zijn Goudse jaren (1780-1791) centraal staan, alsmede de invloed die zijn stadgenoten op zijn ontwikkeling tot gevierd medicus-hoogleraar hebben gehad.

Die invloed begint al vroeg. Zijn oom, de Goudse stads-, heel- en vroedmeester dr. Cornelis Bleuland, lijkt hem te hebben aangemoedigd geneeskunde te studeren.³ Jan doorloopt in Gouda met goed gevolg de Latijnse school.⁴ Na een apothekersstage in Amsterdam komen zijn Leidse studiejaren (1774-1780), waarbij oom Cornelis hem waar mogelijk een handje toesteeckt. De jonge student raakt dankzij zijn Leidse hoogleraren vertrouwd met ontleedkunde, fysiologie en anatomische preparaten, waarvan hij later altijd het nut voor de me-

Het pand De Winthondt aan de Hoge Gouwe 47, waar Jan Bleuland op 20 juli 1756 werd geboren en na zijn afstuderen een half jaar praktijk had (foto Nico J.Boerboom)

Verliezers op een voetstuk

DOMINEE POPPIUS EN ZIJN VROUW FRANÇOISE VAN WASSENHOVE

Paul H.A.M. Abels

54

Tidings 2020

Toen in het najaar van 2005 de roman *Titia* en de dominee verscheen, van de hand van de Goudse oud-journalist Dick Jonker, was het voor het eerst sinds mensenheugenis dat er in deze stad weer aandacht werd besteed aan de 17e-eeuwse predikant Ed Poppe, die zich naar de mode van zijn tijd tooide met de gelatiniseerde versie van zijn naam, Eduardus Poppius. Het ging toen om een gefantaseerd verhaal, maar wel gefundeerd op betrouwbare historische feiten.

Afgelopen november stond Poppius opnieuw in de belangstelling, maar nu tijdens een wetenschappelijk minisymposium in de Goudse Sint-Janskerk. Aanleiding was het feit dat exact vier eeuwen geleden in Dordrecht de grote Nationale Synode (1618-1619) werd gehouden, die een felle religieuze strijd binnen de toenmalige gereformeerde kerk beslechtte in het voordeel van de strenge calvinisten. De meer rekkelijke stroming van de remonstranten werd toen veroordeeld en uit de kerk gestoten.

Poppius behoorde tot de groep dominees die op deze synode ontboden, veroordeeld en vervolgens met hulp van de overheid verbannen werd. Hij was in de geschiedenis zogezegd een ‘verliezer’ en in de herinnering krijgen degenen die aan het kortste eind trekken doorgaans geen straatnamen, standbeelden of herdenkingsborden. Ook Poppius raakte in de vergetelheid, hoewel hij vóór

Vitrine over Poppius tijdens het minisymposium in de Goudse Sint-Janskerk (foto auteur)

zijn verbanning – samen met twee collega’s en gesteund door het Goudse stadsbestuur – een grote en bloeiende kerkelijke gemeente in de Sint-Jan had opgebouwd.

Alle redenen dus om het belang van Poppius voor Gouda eens voor het voetlicht te brengen en dan mag de rol van zijn echtgenote – Françoise van Wassenhove – zeker niet vergeten worden. Het minisymposium in de Sint-

De Jonkman van Gouda, De Pastoor van Tergouw en de hond die niet blafte

Wil Arts m.m.v. Jan Willem Klein

66

Tidings 2020

Portret van Charles Reade toegeschreven aan Charles Mercier
(collectie National Portrait Gallery, London. <http://npg.org.uk/collections/search/portrait/mw05240/Charles-Reade>)

Sefa van Leeuwen-Marinč

Gouwe Verhalen is een serie interviews met mensen die het verleden van Gouda zelf hebben beleefd.

Gert Jan Jansen

‘Dus je had gehoord dat ik uit Hongarije kom? Toen dacht je zeker dat ik hier in 1956 als vluchteling was gekomen? Maar zo is het niet. Ik kwam in 1926 voor het eerst in Gouda, dertig jaar eerder. Sinds 1932 woon ik in Gouda, nou ja, voor mijn gevoel dan. Ons huis stond aan de Wethouder Venteweg en die lag toen in de gemeente Reeuwijk.’

Sopron

‘Ik ben op 24 maart 1918 geboren in Sopron, een stadje in Hongarije, pal aan de grens met Oostenrijk. Jožefa Marinč is mijn geboortenaam. Jožefa is afgeleid van Jozef en misschien weet je het: maart is Jozefmaand. Ik was de jongste van vier. Mijn oudste zus heette Agnes, dan kwam broer Leopold – roepnaam Poldi – mijn zus Maria Mici en dan ik. Agnes en Poldi waren negen en zeven jaar ouder, Maria Mici twee. Wij waren geen Hongaren, maar Slovenen. Slovenië hoorde in die tijd tot het Koninkrijk Hongarije. De naam Marinč kom je rond Ljubljana vaker tegen. In 1918 was het einde van de Eerste Wereldoorlog en zeker in dat gebied was de verwarring groot. De Hongaars-Oostenrijkse dubbelmonarchie viel uit elkaar; nieuwe grenzen moesten nog getrokken worden en de inwoners hadden het slecht. Maar ja, ik was een baby en kan me daar niets van herinneren. Sopron was een prachtige historische stad, groter dan Gouda in die tijd, met veel kenmerken van het Habsburgse rijk. Mijn vader heb ik eigenlijk niet gekend. Hij was artillerist in het Hongaarse leger, zo staat op zijn grafsteen in Sopron. Hij is in mijn geboortjaar door ziekte overleden. Toen

Sefa van Leeuwen-Marinč (1918)

Sefa van Leeuwen-Marinč (foto: Nico J. Boerboom)

Sopron 1918: Jožefa Marinč (rechts) met zus Maria Mici (collectie-Van Leeuwen-Marinč)

Auteurs

Jean-Philippe van der Zwaluw is econoom, onderzoeker en schrijver. In 2016 verscheen bij Die Goude zijn biografie over Anna Barbara van Meerten-Schilperoort onder de titel De kroon van Gouda.

Paul Abels is historicus en redacteur van dit tijdschrift.

Wil Arts is emeritus hoogleraar sociologie en voorzitter van het Erasmus Genootschap Gouda. Jan Willem Klein is neerlandicus, oud-beheerder van de bibliotheek en cartografische collecties van het Streek Archief Midden-Holland en bestuurslid van het Erasmus Genootschap Gouda.

Gert Jan Jansen is vicevoorzitter van Die Goude en hoofdredacteur van de Nieuwsbrief. Tevens is hij medewerker voor de rubriek 'Gouwe Verhalen'.

Agenda

LEZINGEN 2020

- 7 september **Lezing i.s.m. Open Monumenten Dag**
- 12 oktober **Jacobus Blauw, Gouds patriot**
Tanja Wassenberg
- 23 november **Industrieel erfgoed in Gouda**
Fred Pieters

Zie voor verdere informatie de website www.diegoude.nl en de Nieuwsbrief

Tidinge

TIJDSCHRIFT VAN DE HISTORISCHE VERENIGING DIE GOUDE

Dr. Jan Bleuland, man van de Verlichting	44
Jean-Philippe van der Zwaluw	
Verliezers op een voetstuk	54
Dominee Poppius en zijn vrouw Françoise van Wassenhove	
Paul H.A.M. Abels	
‘De Jonkman van Gouda’, ‘De Pastoor van Tergouw’
en de hond die niet blafte	66
Wil Arts m.m.v. Jan Willem Klein	
Gouwe Verhaal: Sefa van Leeuwen-Marinč	75
Gert Jan Jansen	